

פרוייקט העלאת יהודי סוריה ולבנון
ראיון (2) עם עליזה קצין, חולון
תאריך: 8.8.1999
מראיין: אריה כהן

אריה כהן: בראיון הזה הנושא המרכזי יהיה הפעילות הציבורית שלך, אבל הייתי מבקש שתשלימי תחושות וארועים שהיו, הבנתי, בתקופת מלחמת העצמאות בחלב.

עליזה קצין: כן. למה אני רוצה באמת לדבר? כי זו היתה היסטוריה, אז שזה יירשם. זה מאוד חשוב לי שיהיה רשום להיסטוריה. סך הכל זה ... אז אני מדברת עכשיו על התקופה שפה היו המאורעות של הקמת מדינת ישראל, אז בחלב גם כן היו הפגנות וכל פעם היו מספרים על הדברים שהיו עושים ליהודים. כל פעם סיפורים אחרים. אנחנו היינו מאוד מפוזרים, מבוהלים.

ש: ברחוב את מתכוונת?

ת: ברחוב, בכלל. כל היהודים של חלב. אני זוכרת את המקרה, כל פעם שהיו הפגנות, אנחנו היינו בורחים ומתחבאים. בדרך כלל היינו הולכים לדודה שלי, לחצר שלה. כל פעם ששמעו איזה משהו, אמא שלי היתה לוקחת אותנו, אנחנו היינו שלושה ילדים כי אבא שלי היה בבית אחרי התאונה, והולכים לדודה שלי. יום אחד אני זוכרת שהלכנו והגענו לבית של דודה שלי והיה חושך מוחלט. החצר כל כך גדולה ומלאה דיירים ושכנים אבל לא היה אף אחד. חושך לגמרי, לא ידענו מה קרה. התקרבו לשם. פתאום יצאה אשה זקנה שגרה במקום ודיברה עם אמא שלי, אז אמא שלי שאלה אותה – מה קרה? ענתה – את יודעת? השכן שגר באותו בית, בגלל ההפגנות שכל פעם היו באים ומתנפלים על היהודים, קיבל שיתוק ולא יכל ללכת.

ש: יהודי?

ת: יהודי, מאותו חצר. קראו לו ציון.

ש: ציון מה? מאיזו משפחה?

ת: פֶּשׁ (?) אני חושבת. אני מכירה אותו, זוכרת אותו מזמנו.

ש: הילדים שלו אחר כך היו

ת: אשתו עכשיו חיה גם פה, גרה בצפון תל-אביב, אני פוגשת אותה

ש: כן, אבל הילדים שלו, אולי את יודעת, היו בכפר יהושע? במושב?

ת: אני לא יודעת באמת. אני לא מכירה. אבל אני יכולה להפגיש אותך איתם. אני זוכרת את המקרה. אשתו והילדים גרו [שם], כולם עזבו את החצר, ורק הוא והזקנה [נשארו] כי היה לו שיתוק ולא יכל ללכת, כי נבהל מההפגנות. ההפגנות באו והם רצו להרוג את היהודים, "אטבח אליהוד", והוא מאוד נבהל וקיבל שיתוק. הביאו אשה זקנה שגרה בסביבה, קראו לה, ממשפחת זיאט, את השם שלה אני לא זוכרת. היא היתה מרפאה אנשים שקרתה להם בהלה. הרפוי היה ששולחים את כל השכנים מהחצר, ובחושך מוחלט, רק היא איתו יחד, כאילו שהיא מגרשת את השדים שפגעו בו. פעם ראשונה שאני ראיתי את הדבר הזה. אני לא זוכרת כרגע איך קוראים לזה, אבל אני אזכר, כן.

ש: אני מבין שהיתה שיטה, מנהג קבוע להביא מרפאה כזו. איך קוראים למרפאה כזו בערבית?

ת: עושה תחלאייה. זה מלשון מתוק. כאילו נותנים לשדים איזה תחלאייה שהשדים יניחו לו. כאילו תפסו אותו השדים והוא קיבל שיתוק. למה אני מספרת את זה, כי זה היה מקובל בחלב.

ש: זה היה מקובל. נותנים לשדים פרס יציאה מה שנקרא.

ת: כן, נותנים להם. היא יוצקת עופרת, בחצר, במרתף, אני יודעת, באותה חצר, עם סוכר. קוראים לזה תחלאייה.

ש: עופרת וסוכר ביחד?

ת: כן. אני לא יודעת איך היא עושה, אבל היא יוצקת, מדברת עם השדים, מוציאה כל מיני דברים ומרוב שחשוק ומפחיד, אז איך אומרים "בהלה דוחפת בהלה". ובאמת אחר כך הבן-אדם הזה נרפא ובא לארץ עם משפחתו וחי הרבה שנים. היה ירקן בשוק הכרמל. האשה עד היום חיה.

ש: אז את אומרת שיש תוצאות לפעילות של המרפאה הזו.

ת: בטח. זה דבר שהיה כל כך מקובל. זה לא מקרה ראשון. בשבילי, שאני הייתי ילדה באותו זמן, הייתי בת חמש, פעם ראשונה שניפגשתי עם המקרה. לא הייתי בתוכו, אבל כשראיתי את החושך ושאלתי את אמי, אז אחר כך כבר סיפרו לי איך היו עושים את הכישוף הזה. היו מרפאים את האנשים. עובדה שאחר כך קם על הרגליים והבריא ובא עם משפחתו לארץ וחי יפה פה. הוא נפטר היום, אבל אשתו חיה.

ש: המנהג הזה, הנהוג הזה, לרפא אנשים שנתקפו באיזו שהיא בהלה, נמשך גם בארץ כאן?

ת: עם החלבים לא. מה שהיה נחמד אצל החלבים שבאו לפה, [שהם] זנחו את כל האמונות הטפלות, את כל המנהגים ואת כל השדים. אפילו אני שבאתי לארץ אמא שלי אמרה – בארץ-ישראל אין יותר שדים. אלה שהיו נשארו בחלב. פה בארץ השדים הושבעו שלא יבואו. אני כל השנים חייתי בתחושה כזאת שאין בארץ שדים. רק עכשיו בזמן האחרון פתאום אני שומעת על שדים ורוחות. אבל הייתי בתחושה כל כך טובה שבארץ אין יותר אמונות טפלות ואני גם לילדים שלי לא העברתי אמונות טפלות. לצערי עכשיו אני מאמינה כי אני שומעת כל מיני דברים שאצל עדות אחרות קיימים עד היום. אבל אצלנו ...

ש: אצל החלבים זה כבר

ת: יצאנו מזה לגמרי. אבל בינתיים, הוא הבריא ובא לארץ. שכחו כל המאורעות, היה שקט וכבר

ש: מתי הם עלו ארצה?

ת: באותה תקופה.

ש: אחרי שהוא רופא

ת: כן, התרפא. הכל בסדר. כבר שכחו כל המאורעות וקמה מדינת ישראל. מי שעלה עלה, מי שברח ברח. אנחנו נשארנו. באותו זמן שרפו את בית הכנסת הגדול ואת כל בתי הספר. אני נרשמתי לבית ספר "אליאנס" אבל לא יכולתי ללכת כי שרפו. אמא שלי פחדה לשים אותי בבית הספר של הערבים כי יש לה בת יחידה ושני בנים, אז עדיף שתישאר בבית. אבל בבית אי אפשר להישאר כי אמא שלי היתה צריכה ללכת לעבודה, אז שמה אותי בתפירה אצל גברים. בפעם הראשונה שמה אותי ללמוד איך משחילים את המחט ואיך שמים את האצבעון ומשתמשים בו חייטים, ולא כרגיל. שמים אותו על האצבע בצורה שונה. חצי שנה הייתי אצל החייטים, שני חייטים. אחד בעלה של דודה שלי [עד] שנסע לארץ, אחר כך אצל חייט אחר שקראו לו ג'קי ברזידאן. במשך חצי שנה הייתי אצל שניהם, למדתי איך לפרום ואיך להשחיל

את המחט ואיך לעשות לולאה של הז'קטים. אחר כך אמא שלי שמה אותי אצל ילד שטיפלתי בו משך שנה שלמה, בייביסיטר של הילד, מהבוקר עד הלילה. אחרי כן השכנה של התינוק אמרה לאמא שלי – בשביל מה את סתם מבזבזת לה את הזמן? תשלחי אותה לתופרת שתלמד תפירה. היות שהייתי קטנה, בת שש, אף אחד לא מוכן ללמד אותי כי אני הייתי קטנה. לא מוכנים אפילו תמורת כסף. וגם לאמא שלי לא היה כסף. אז היו בחורות גדולות שהיו לומדות תפירה ואמא שלי ביקשה מהן – תעשו לי טובה כי אני הולכת לעבוד והילדה שלי איפה תישאר? הבנים הלכו לכותאב ואני בבית. אבי היה מתאושש אחרי תאונה. אז דיברו עם התופרת ואמרו לתופרת שתשים אותי בתור "חאויה". כלומר תשאירו את הילדה שלי אצלכם למשמרת, תוכלו להרוויח ממנה, אתם וגם אני. היא תרוויח מכם ואתם תרוויחו ממנה.

ש: אז למה קוראים לזה, איך קוראים לזה?

ת: חאויה. תשימי את הילדה אצלה, אצל התופרת, בתור חאויה, זאת אומרת זה לא משמרת כמו

ש: למשימות עבודה קלה.

ת: תנצלו אותה למה שאתם יכולים להוציא ממנה ובשבילי גם טוב שהילדה לא תסתובב ברחובות ושלא תהיה בבית לבד.

ש: זאת אומרת לא צריכים לשלם עבור העניין. אף אחד, שום צד לא משלם.

ת: בדיוק. שום צד לא משלם. הילדה מה שהיא יכולה לתרום היא תורמת וזהו.

ש: ותהיה אצלכם.

ת: תהיה אצלכם.

ש: רציתי לשאול אותך, כשהגעת ארצה, סיפרת לי שהיית בפנימיה הזאת ליד ירושלים.

ת: "בית דוד ואסתר" בתל-ארזה, בירושלים.

ש: בריאיון הקודם לא שאלתי אותך אם המשכת לשמור על קשרים עם אותה משפחה לאחר מכן.

ת: כן. המנהל והמנהלת

ש: אלה שביקשו לאמץ אותך.

ת: בטח. כל הזמן הייתי הולכת אליהם והייתי מקבלת מהם מתנות. כשהם היו באים לתל-אביב היו מביאים לי מתנות. תמיד המשיכו את הקשר. מאוד אהבו אותי באמת. גם אני אהבתי אותם. המשכנו כל הזמן את הקשר.

ש: היתה מבחינתם איזו עזרה בהמשך?

ת: לא.

ש: רק יחסי חברות

ת: אבל עשו לי הרי פרוטקציה שלא עשו לאחרים. למשל ציוד שהבנות שהיו מסיימות, שגמרו את בית הספר וסיימו, היו נותנים להן ציוד, שמיכות, סדינים, מגבות וכל מה שצריך. היו מקבלות ציוד כשהיו מסיימות. כל בת

ש: באיזה גיל סיימתן שם?

ת: כשגמרו בית ספר.

ש: בכיתה ח'?

ת: כן, כיתה ח'. כשגמרו בית ספר והיו עוזבות את הפנימיה היו מקבלות

ש: עם מה שנקרא מין נדוניה קלה.

ת: משהו כזה. שלא יהיו כאילו נתמכות על ידי אחרים, שלא יהיה להן מאמץ, היו נותנים להן שמיכה. יש לי עד היום את השמיכה השחורה הזאת למזכרת. תמיד הייתי בקשר והם תמיד היו. אז זה באמת לי [במיוחד] כי אני סיימתי לפני, אז הם עשו לי את הפרוטקציה ונתנו לי את כל הציוד.

ש: נתנו לך למרות שסיימת בכיתה ז' נניח או משהו כזה.

ת: כיתה ו' גמרתי. במשך ארבע וחצי שנים סיימתי. אבל בתל-אביב המשכתי ללמוד.

ש: יש לך עוד משהו בענין הזה?

ת: כן, עוד כמה דברים באמת חשובים. אמא שלי ביקשה מהבנות המבוגרות שבדרך שהן הולכות שיקחו אותי. אני ילדה קטנה, הייתי כבר בת שש, שבע. אז כל יום היו באות בבוקר ולוקחות אותי ובערב היו מחזירות אותי.

ש: עבדת איתן 12 שעות?

ת: כן. בבוקר הייתי אוכלת בבית, היו לוקחות אותי ומחזירות אותי. אבל מה, אני זוכרת שזה היה בקומה שניה ולתופרת קראו פריד סיטון שלא היו לה ילדים. היא היתה מאוד מאוד קמצנית וניצלה אותי ניצול שבחיים שלי אני לא אשכח איך שהיא ניצלה אותי. התפקיד שהיה לי לעשות זה כל יום קודם כל במרפסת הגדולה לפני שנכנסים לדירה שלה, מרפסת מלאה עציצים, כל יום לנקות את העציצים, לטאטא ולהשקות. זה אל"ף. היא אמרה – אפילו אם ציפור עוברת זה מלכלך, זה הלכלוך שלכם. אחר כך, כשהבנות גומרות את יום התפירה היה תפקידי לחפש כל סיכה וסיכה בתוך השטיח. היו נתקעות בו סיכות והייתי צריכה לספור כל יום את הסיכות שלא תחסר חס וחלילה סיכה אחת, ולשים אותן במקום. וללכת לקניות. ילדה קטנה, הייתי הולכת לקניות. אוי ואבוי אם היה חסר משהו, אז אני הייתי צריכה, על אחריותי. פעם אחת שלחה אותי להלביש כפתורים מאותו בד, ובדרך אבד לי כפתור אחד. זה עלה אולי חצי מיל, אני לא יודעת כמה.

ש: כמה היום השווי שלו, משהו כמו חצי שקל?

ת: פחות. אולי עשר אגורות. ואני לא נמצאת בבית. שלחה אותי במיוחד לבית לבד, ובאתי הביתה, אמא לא היתה בבית, ובכיתי כל כך. [הייתי צריכה] להביא את הכסף תמורת הכפתור הזה. אחר כך סיפרתי לאמא ואמא מאד כעסה ונתנה לה שני שקל וחצי במקום המחיר הזה של הכפתור. אבל מה, אמא שלי אמרה – כל הזמן תשימי לב איך היא מלמדת את הבחורות תפירה, תשימי לב ותלמדי. למרות שאת קטנה, תשימי לב

ש: דרך אגב, זה היה בית המלאכה שלהן, של אותן ...

ת: בתוך הדירה שלה, שני חדרים. היתה לה דירה והיא היתה מלמדת את הבחורות. הבחורות היו משלמות לה עבור הלימודים.

ש: אה, היא היתה מלמדת תפירה.

ת: וגם תופרת לאנשים. תוך כדי שהיא תופרת היא מלמדת את הבנות בתשלום, שהן משלמות לה. ואני הרי לא הייתי משלמת לה. אני רק האוייה שם. אפילו אני זוכרת שהיא כל כך היתה קמצנית שלא היה לה

אפילו מטר בשביל למדוד. היתה לה מין חגורה כזאת וכל מיני דוגמאות של סיכות. היתה זוכרת כל אחת לפי הדוגמה של הסיכה איזה גודל של הטליה, של המותניים. זה היה ממש, היינו צוחקים על זה. היינו ילדות וצחקנו על זה. בקיצור, למרות כל זה שמת לי לב לתפירה וידעתי כבר לגזור ולתפור. כל מה שהיא היתה מלמדת את הבחורות, הייתי באה הביתה, עושה עם נייר ותופרת את זה. ככה למדתי לתפור. בגיל שבע כבר למדתי לגזור שמלה לבד ולתפור לבד לבד.

ש: כן.

ת: אבל מה שרציתי לספר שהיא כל כך היתה קמצינית ומנצלת אותי, שפעם אחת, זה היה באיזה חג, היא ביקשה שהבחורות יעשו לה "פעפ", כעכים. אבל לא כמו שאנחנו רגילים לכעכ, איך שהערבים היו עושים. עשרה קילו קמח ושמים בזה קצח. קוראים לזה בערבית "חאלת אלברקה". אלה גרגרים שחורים. בתימנית קוראים לזה "קב אלסודה" אבל בערבית קוראים לזה "חאלת אלברקה" ובעברית קצח. שמים בתוך הכעכ ושמים בו "מקלב". אתה יודע מה זה עשרה קילו קמח? וכמה שמן? היו עושים אלומות אלומות. כל כך הרבה כעכ יצא. ולא היו עושים בבית. לקחנו את זה למאפיה. כמויות כמויות. לא נתנה לנו לטעום.

ש: למה? זה היה מיועד למשהו? מסיבה או משהו?

ת: לא. סתם שיהיה לה. אבל מרוב שהיא היתה קמצינית, אז היא לא נתנה לבנות לטעום, לאף אחת. הריח היה כל כך מגרה ולא נתנה לנו. לקחנו למאפיה וחזרנו והכניסה את זה בחוטים אלומות ותלתה את זה בבית למעלה למעלה בתקרה. שם היו תקרות מאוד גבוהות. אבל מה, למחרת, אחרי יום יומיים, הלכה לאח שלה שגר בג'מיליה. היה בן אדם מאוד טוב. היה עובד בסיטונאות שמן. לאשתו קראו דוקט, איזו אשה כל כך נחמדה. מאד אהבה אותי וכל פעם היתה באה ומביאה לי שוקולדים ולוקחת אותי לשחק עם הילדים. היתה אשה נהדרת. דברים טובים מספרים ודברים רעים גם מספרים. אז איזה יום הלכה לאחיה בג'מיליה. באה בת אחת מהבנות שקראו לה אוּדָה הלאָה, הרימה אותי למעלה והורדנו "קלדה". לאלומות של הכעכ קראו בערבית קלדה, כלומר קבוצה כזאת אחת מושחלת בתוך חוט וקשורה. היא הרימה אותי ואני הורדתי את זה מלמעלה, את החבילה. היא שברה את הכעכות ונתנה לנו לאכול - תאכלו תאכלו. אכלנו ונהנינו. עד היום אני זוכרת, זה היה משהו יוצא מן הכלל. איזה טעים. כל כך נהנינו ומה שנשאר החזרנו. עוד פעם הרימה אותי למעלה והחזרנו. אחרי יום באנו וראינו שכל הכעכ מכוסה עם שקים מבד כזה ערבי. כיסתה ותפרה את זה שלא ניקח יותר. אבל היא הרגישה. העיקר הצלחנו

ש: מים גנובים ימתקו.

ת: היא המשיכה בניצול שלי, כי אני לא הייתי שייכת להם. ניצלה אותי משהו לא רגיל ואת כל הדברים. בגלל שלא היו לה ילדים אז כל פעם חשבה שהיא בהריון.

ש: אבל היה לה בעל?

ת: היה לה בעל. בעלה היה הולך כל פעם לכפרים מביא כל מיני דברים טובים, אבל היא לא נתנה לנו לטעום. אני זוכרת שפעם אחת, קראו לזה מן, כמו המן של המדבר, אבל משהו, לא יודעת, משהו כל כך טעים. בחיים לא נתנה לנו לטעום.

ש: מה זה היה המן? ממה זה היה עשוי? מה זה בכלל?

ת: אין לי מושג. היה משהו לבן, מאוד טעים, אבל לא טעמתי אז אין לי מושג. אני זוכרת

ש: זה מאפה?

ת: לא. משהו מיוחד. תאמין לי שעד היום אני לא יודעת מה זה היה.

ש: קראו לזה מן?

ת: קראו לזה מן כמו במדבר שקראו לזה מן. אבל הסיפור זה אחרת. עד היום אני נזכרת בזה ונהיה לי רע. כביכול היתה בהריון והפילה. בחוץ במרפסת היה לנו מטבחון קטן והיא שמה אותי בתוך המטבחון הזה ושמה לי את כל החיתולים שלה של המחזור לכבס לה. אני לא סיפרתי את זה לאף אחד רק אחרי הרבה שנים, כל השנים שמרתי את זה בלב שלי וזה היה לי כל כך משפיל. הייתי מאוד משופלת כל השנים. כמו שלבן-אדם קרה לו איזה משהו נורא. היום אני כבר מדברת על זה, לא חשוב, אבל בזמנו היה לי מאוד קשה. לא סיפרתי לאף אחד. כל הזמן היתה שמה לי קערות במים והייתי מכבסת לה את החיתולים של המחזור שלה. מה זה, ילדה קטנה בת שבע, לא חראם? ולא יכולתי להגיד. אפילו לאמא שלי לא יכולתי לספר. מי ראה? בחלון של השכנים, בדיוק היה חלון למטבח, והשכנה שהיתה קרובת משפחה שלנו קצת, ראתה את זה ואמרה – מה צריך להיות? איך עושה דבר כזה לילדה קטנה, לא חראם? אז היא אמרה לאמא שלי – מהר תוציאי אותה מהמקום הזה, המקום הזה לא מיועד בשביל הבת שלך, היא מנצלת אותה עד כדי כך ואת לא יודעת? אז אמא שלי הוציאה אותי משם ושמה אותי לעוד שנה אצל תופרת ארמנית נוצריה.

ש: באותו תפקיד?

ת: כן, בתפירה. שם למדתי ולא היה לי יחס כל כך טוב, אבל העיקר יצאתי ממנה ומהניצול שלה. ואת זה רציני באמת שייזכר בהיסטוריה, מה קרה לסיפור, לילדה קטנה שלא למדה בבית הספר כמו שאר החברות שלה והיתה במקומות כאלה וניצלו אותה. במקומות אחרים בכלל לא ניצלו אותי. כל כך אהבו אותי וקנו לי ונתנו לי הכל. רק אצלה.

ש: זאת אשה מיוחדת. זאת אומרת אשה עם

ת: אשה שיש בה רעות שהיא ניצלה אותי עד כדי כך. היו שם בחורות גדולות שראו כל הזמן שהיא מנצלת אותי אבל לא יכלו לדבר כלום, כי אני לא משלמת לה. היתה אחת שקראו לה לינדה ... היא אהבה אותי. אני רואה אותה, פוגשת אותה לפעמים. היא אפילו לא זכרה, הזכרתי לה. היא אמרה לתופרת שהיתה שולחת אותה לקניות – את יודעת, אני הולכת לקניות, אני מחליקה בנעלים שלי, אני אקח את פולֶה [עליזה] שתחזיק לי את היד שלא אחליק. זה כדי להוציא אותי קצת מהעבודות הקשות שהיתה נותנת לי. אז זהו כל הסיפור. זה מה שרציני אני

ש: זה מה שהיה חסר, שלא השלמת בפעם הקודמת.

ת: כן. אמרתי לך, אחרי כן מגיל שמונה עד גיל תשע הייתי אצל התופרת הארמנית שהיינו תופרים לאמנויות, לארטיסטים, לרקדנים. באמת היה לי מאוד טוב. אחרי כן לעוד תופרת נוצריה. בגיל עשר באתי לארץ, סיימתי את כל, הייתי כבר מומחית בתפירה והיה לי באמת טוב אחר כך. זהו. רציני פשוט להגיד את הדבר הזה שהיה באמת כואב לי כל השנים. ממש כואב לי. היום ברוך השם יצאתי מזה קצת אבל ... לא סיפרתי ... דבר כזה? זה משהו ש, איך אפשר לנצל ילדה קטנה? זה לא ... איך דבר כזה?

ש: פשוט משרתת.

ת: משרתת לא נורא, אבל לנצל אותה בצורה כזאת משפילה, בהשפלה כזאת? מה זה לכבס לה? מי אני בכלל? למה לעשות דבר כזה? זהו, יצאנו מזה. היום אני אומרת, היא מזמן נפטרה, אני לא מקללת אבל אני אומרת שהיא לא זכתה למנוחה בקבר על מה שהיא עשתה, באמת. זהו. סיימנו. עכשיו אתה יכול להמשיך עם מה שאתה רוצה לסגור עניין.

ש: פשוט בנושאים שאיך אומרים, ... זה יהיה הנושא הבא שנדבר בו. מתי לראשונה היית מודעת לכך שיש ארגון של יוצאי חלב שאפשר לתרום שם, להתנדב למען הקהילה? מתי התחילו החיים הציבוריים שלך?

ת: אני כל השנים, כל הזמן, חשבתי איך לעלות את חלב, איך אומרים, שהיא תהיה מפורסמת. כי אני ראיתי שכל העדות, כולם מפרסמים. רק חלב אנחנו כל הזמן שותקים, לא מספרים, גם בגלל שאסור היה לפרסם. אבל כל דבר שהיה משהו על חלב, אני חייתי בארץ אבל כאילו כל הזמן חייתי בחלב. כל הזמן רציתי שידברו יותר דברים כי ממש חלב היתה בשבילי איזה משהו, עולם ומלואו. היום אני בארץ כבר משנת '53, אני מרגישה את עצמי שרק אתמול באתי מחלב. לא יודעת למה. כאילו קשורה כזאת, מאוד קשורה לחלב. בפעם הראשונה שקצת ככה נהיה לי אור, נקודת אור בקצה המנהרה, כשאמנון שמוש כתב את הספר הראשון שלו "אחותי כלה" שהתפרסם. אז באמת התיידדנו וכתבתי לו מכתבים ומאז אנחנו ידידים טובים. מאוד שמחתי שהנה מישהו כותב קצת על חלב.

ש: כן.

ת: אחר כך, אני לא יודעת איך שמעתי על המורשת ועל "ארם-צובא", ישר ניגשתי לשם ואמרתי שאני מוכנה לתרום מה שאני יכולה. אני באמת הבאתי להם הרבה חברים, מה שאני יכולה לתרום, ואני בכל פעם שיש ישיבות אני באה לכל מקום, מאוד משתדלת להיות פעילה.

ש: אני מבין שאת בשלב מסוים נבחרת כחברת הנהלה או משהו כזה?

ת: לא, לא נבחרנו בכלל. אלא פשוט מאוד התמדת. כל הזמן שהיו ישיבות התמדת. היו הרבה נשים והרבה אנשים וכל פעם פחות ופחות, כל פעם חסרים.

ש: מתי זה התחיל כל העניין הזה? באיזו שנה פחות או יותר?

ת: תיכף איך שהתחילו. לפני 13 שנה, מההתחלה.

ש: בענין של המורשת?

ת: כן.

ש: אבל לפני זה, בוועד יוצאי ארם-צובא ...

ת: לא היה קודם. התחילו באותה תקופה. 13 שנה. מתי שהתחילו, בהתחלה. איך שאני שמעתי, אני ניגשתי לשם והתחלתי

ש: בענין של המורשת?

ת: כן. כל הזמן אני מתמידה ולא מפספסת אפילו פעם אחת כי כל האנשים באים באים, בסוף לא נשאר אף אחד. נשארנו שתי נשים, עכשיו אפילו היא כבר לא באה, אני באה היחידה.

ש: את מדברת על פרידה עבאדי?

ת: כן, כשהיא היתה באה היינו לפחות שתי נשים, עכשיו אני נשארת לבד. אבל גם, למרות כל זה, אף על פי כן, אני לא מפספסת. כל פעם שמזמינים אותי באה כי זה מאוד חשוב לי. למה הם לא באים? קודם כל אני הייתי הולכת ורושמת חברים. זה היה התפקיד שלי. לקחתי על עצמי משימה.

ש: מה זאת אומרת רושמת חברים? מצרפת חברים חדשים?

ת: למורשת, כן. זה היה התפקיד שלי. הולכת כל פעם [ואומרת -] תשמע, יש אגודה של החלבים מורשת, תירשם. אז היו אומרים לי – מה יתנו לי? הייתי אומרת להם - מה אתם רוצים שיתנו לכם? תגידו מה אני יכול לתת. מה אני יכול לתרום. מה זה מה יתנו לך?

ש: מה הם היו אומרים?

ת: רק להיות חברים. פשוט היו צריכים להירשם ולשלם סמלי, להיות חברים. פתאום הם רוצים – מה יתנו לי במורשת? מחכים כל אחד שיתנו לו. אמרתי להם – המורשת לא נותנת כלום. אתם צריכים להגיד מה אני יכול לתרום למורשת. תתרמו אתם. מה זה מה יתנו לי?

ש: היתה הצלחה?

ת: כן. היתה הצלחה. הרבה חברים אני רשמתי.

ש: נרשמו?

ת: כן.

ש: במה זה היה כרוך מבחינתם? כמה זה דמי חברות?

ת: כלום. זה לא היה הרבה כסף. גם עכשיו זה לא הרבה.

ש: כמה בערך? סתם ככה לסבר את ...

ת: 50 שקל לשנה בשביל להיות חבר. ממש סמלי.

ש: תסלחי לי באמת שאני שואל כמו שהם שאלו, מה באמת החברות הזו נותנת להם? מעבר לתרומה שלהם, אני יודע, להביא אולי מנהגים, לכתוב על נושאי מסורת

ת: ... הם רוצים שהמורשת תישמר. לשמר את המנהגים. כל אחד מה שיש לו לספר שיספר. מה שיש לו להביא דברים, חפצים. סך הכל, כשאנחנו פה בארץ, העדה שלנו הולכת ונעלמת וזה חבל. אני כל הזמן, למה אני כל כך חרדה לזה? כי אני רואה שנעלמת לי גם ... מה שאני מכירה משם הולך ולא קיים. זה כואב לי שכבר לא קיים. עכשיו אני קצת שקטה שבפנמה הכל קיים. כמו שבחלב. אז אני כבר שקטה. לא אכפת לי. אני אומרת שפה בארץ...

ש: איך את יודעת את זה?

ת: אני הייתי בפנמה.

ש: מתי?

ת: לפני שלוש שנים הייתי בפנמה והייתי בניו-יורק. ניו-יורק חצי נחמה, לא כל כך. אבל בפנמה זה כאילו שלקחו את חלב מלפני מאתיים שנה, בזמנים הכי טובים. מאז שבאו בגירוש מספרד. לפני מאה, מאתיים שנה.

ש: 500 שנה גירוש ספרד.

ת: כן. עם כל הפאר וכל המנהגים היפים. כי בזמני, כשאני הייתי בחלב בתקופה שלפני 50 שנה, זה היה בזמן המלחמות והמצב הכלכלי היה קשה.

ש: בזמן מלחמת העולם השנייה?

ת: כן, בזמני. זה התחיל בזמן מלחמת העולם הראשונה. התחילו כל המאורעות וחלב היתה במצבים מאוד קשים. כל הזמן מלחמות וחוסר ולא היה כלום. עוני. אבל מה, מבחינת השכלה, מבחינת תרבותית, מאוד עשירה. מבחינת אמנות, מבחינת חכמים, רבנים, לימוד, חלב היתה מאוד עשירה. אבל היו תקופות שלא היה להם מה לאכול. לא היה בכל חלב. למשל, למה בערב שבת רגילים לאכול בחלב רוז ופסוליה, אורז ושעועית? כי היו מלחמות, ואורז ושעועית זה היה משהו נדיר, מאוד יקר, מאוד מיוחד. את כל השבוע העבירו ככה. הביאו את המנהג הזה מספרד. בספרד היו מבשלים רוז בפסוליה בזמן שהכובסת היתה באה ומכבסת. זה היה האוכל הכי פשוט. אבל בזמן שהיו בחלב, בזמן מלחמת העולם הראשונה עד השנייה, וכל הזמן היו מאורעות, אז עשו את הרוז בפסוליה. זה דבר מאוד חשוב לערב שבת. עד היום בכל קהילות חלב בעולם, תשאל אותם מה הם אוכלים בערב שבת, יגידו לך רוז בפסוליה. עד היום בארץ, עברו כמה דורות, ואני עשיתי מחקר. הייתי בניו-יורק, הייתי בפנמה, איפה שהייתי, שאלתי כל מיני אנשים – מה אתם אוכלים בערב שבת? אוכלים כל מיני דברים אבל על רוז בפסוליה אנחנו לא מוותרים. זה באמת משהו מאוד נחמד.

ש: הבנתי. אז אני מבין שהצלחת במשימה שלך לגייס חברים חדשים למורשת?

ת: כן.

ש: כמה חברים היו במורשת? אחרי כל ה...

ת: את זה אני לא יודעת בדיוק. כתוב להם כל החברים. הם יודעים כמה.

ש: כמה חברים חדשים את הצלחת לגייס?

ת: הצלחתי. אני לא זוכרת. היתה לי אז רשימה. הצלחתי, לא יודעת כמה. חמישים, יותר. אני לא זוכרת. מדי פעם.

ש: ... חולון, בת-ים?

ת: מכל המקומות. חוץ מזה שאני רשמתי, היו כאלה ששלחתי אותם שיירשמו. עד היום אני כל הזמן פעילה – תלכו, תירשמו, יש מה לראות, יש מה לשמוע. אבל אנשים מאוד אדישים. כל אחד מחפש מה יתנו לי, מה יעשו לי. אנשים פה השתנו.

ש: אז מה באמת הם מקבלים מהעובדה הזו שהם חברים במורשת, חוץ מהענין של התרומה האישית שלהם? לספר על מנהגים, על מאכלים, על ציוד אולי שהיה להם שם לאיזה מוזיאון שיקום בעתיד. חוץ מזה, מה הם מקבלים מהמורשת? את החוברת הזו שמוציאים?

ת: כן. מדי פעם עושים כנסים ומזמינים. אתה חושב שאנשים באים וזה מעניין אותם? מתעניינים ומדברים? לא כל כך מעניין אותם את האנשים פה בארץ. לא יודעת למה. לא כל כך אכפת להם – אנחנו יודעים, אנחנו מכירים. יצאו מזה. ולי מאוד חשוב שימשיכו עם זה, ממש.

ש: אני הבנתי שהמורשת מקיימת כנסים כל כמה זמן?

ת: כן.

ש: ... בתי מלון ... פחות או יותר.

ת: כן, בתי מלון לסופשבוע. הבעיה, אני לא יודעת אם זה לעיתים קרובות כי הם עסוקים מאוד, שהיה צריך הרבה יותר. גם הם עושים את זה כל הזמן ברמה מאוד גבוהה, לא עממית.

ש: בתי מלון יוקרתיים.

ת: כן. הם לא רוצים לרדת ברמה. אולי זה באמת יפה וטוב, כי ככה הם רגילים מדורי דורות. זה נחמד. אבל אנשים רוצים יותר עממי. אומרים – מה, אין לנו מה לעשות, כל כך ביוקר? כמה שאני משתדלת להגיד להם שכדאי להם את זה, אז אחוז קטן הולך. אולי זה טוב, אני לא יודעת.

ש: אני מבין שבאותם מפגשים בבתי מלון, בסופי שבוע, מלבד השהייה במלון יש כנסים של תרבות. ת: זה העיקר. הרצאות חשובות. מספרים מה שיש להם לספר. אבל אתה יודע, זה כמו עם ישראל, תמיד יש טענות ותמיד לא מרוצים ותמיד לא מספיק. אני רוצה להגיד לך שבאמת כל פעם שאני הולכת, אף פעם אני לא מפספסת, אני מאד מאד נהנית ומרוצה. זה כל פעם משתפר עוד יותר.

ש: כמה פעמים כבר את הולכת? 15 שנים?

ת: הרבה מאד

ש: כמה זה, פעמיים בשנה או פעם בשנה?

ת: אי אפשר להגדיר. אני לא יודעת בדיוק. הרבה פעמים יחסית. אבל יכל להיות הרבה יותר. הם מאוד עסוקים ואין להם זמן אבל יכול להיות עוד יותר. מאוד חשוב שיעשו יותר, ויעשו יותר עממי.

ש: זו ההצעה שלך?

ת: זו ההצעה שלנו

ש: שיוזילו קצת את

ת: שיהיה יותר. שיוזילו ...

ש: שיבואו יותר אנשים את מתכוונת? מכל שכבות

ת: בדיוק. מכל שכבות הארץ. החלבים היו מאוד רוצים אבל רק מגיעים למחיר [הם אומרים -] מחיר כזה אנחנו לא באים. אני הייתי רוצה שיהיה יותר עממי שיבואו יותר אנשים. זה מאוד חשוב. זהו, זה מה שאני עשיתי.

ש: את סיפרת לי גם שאת משתתפת בישיבות הנהלה של מורשת. כל כמה זמן יש ישיבות כאלה?

ת: לעיתים קרובות.

ש: כל חודש חודשיים?

ת: כן. יש לעיתים קרובות. תמיד יש.

ש: לעיתים קרובות זה מאוד יחסי. פעם בחודש?

ת: אני לא יודעת בדיוק, אבל תאמין לי יש לי

ש: כל כמה זמן מזמנים אותך ואת הולכת לישיבות האלה?

ת: בערך כל חודש זה יוצא.

ש: כמעט כל חודש?

ת: כן בערך. לא רוצה להגיד לך במדויק. הכל רשום אצלם. לא רוצה להגיד

ש: בסדר. בכל אופן את היית פעם בחודש

ת: אני תמיד שהיו מזמינים אותי הייתי הולכת. אף פעם לא מפספסת

ש: בדרך כלל זה בימי שלישי אני מבין?

ת: לא חייב אבל משתדלים. תמיד אני מביאה להם איזה עוגיות מה שאני עושה, כאילו הם ילדי ואני דואגת להם שיטעמו קצת משהו מהמורשת. כל פעם אני משתדלת לא ללכת ביד ריקה. מאוד חשוב לי שימשיכו ויהיה להם את

ש: יחוש את הבית גם פה.

ת: הנה שבוע שעבר היינו שם ולא באתי מהבית, ישר מהעבודה והלכתי לבית שלי – מה נעשה להם משהו שיהיה גם מהר וגם שתהיה להם ההרגשה? אז עשיתי להם עריסה, מין עוגה מסולת. נתתי להם, אפילו זה היה עוד חם. לא ויתרתי. למרות שבאמת לא יכולתי ולא באתי מהבית ולא היו לי חומרים וקניתי במכולת ליד הבית שלי חומרים

ש: עשית איזה משהו זריז ...

ת: רק שאני לא אבוא בידיים ריקות. שתהיה להם ההרגשה הזו של חלב. מאוד חשוב לי. לא יודעת למה.

ש: זה חשוב לך לשמר את המסורת הזו.

ת: מאוד חשוב כי אני רואה שאצל כולם זה כמעט ונעלם.

ש: על מה מדברים בדרך כלל בישיבות ההנהלה האלה? כמה משתתפים יש בדרך כלל?

ת: בסביבות עשרים, פחות או יותר, ככה משהו כזה.

ש: את האשה היחידה עכשיו שמגיעה?

ת: כן, חוץ מהפקידה שם אני האשה היחידה כבר בזמן האחרון. אבל אני לא מרגישה רע, אני מרגישה טוב מאוד. אני אומרת חבל שאין עוד נשים. אבל למה כולן כשלו, נפלו, לא באות.

ש: על מה מדברים בישיבות האלה פחות או יותר? את משתתפת באופן פעיל בהן?

ת: אני מאזינה. אם הם שואלים אם יש לי הצעות, אני מציעה.

ש: באיזה תחומים בדרך כלל?

ת: כל התחומים.

ש: תני לי דוגמה.

ת: כל פעם על נושא אחר. הפעם זה היה על התקנון, כל פרט ופרט. כל פעם

ש: מה זאת אומרת, הרי יש תקנון כבר למורשת.

ת: יש, אבל עומדים על כל פסיק ופסיק, כל הדברים החשובים.

ש: לכבוד מה?

ת: זו הרי עמותה ישראלית חוקית. קודם, לפני כמה שנים זה היה ככה, אבל עכשיו זה צריך להיות לפי החוק, לפי המשפט, כי העמותות מקבלות כסף מהממשלה. הרבה פרטים כאלה אני לא יודעת בדיוק.

ש: כן, אבל יש כוונה הבנתי להתאחד עם הדמשקאים אולי, לעשות משהו ביחד?

ת: לא. בשום אופן לא. זה לא יצליח אף פעם. ניסו פעם ולא

ש: מה לא יצליח?

ת: איחוד עם הדמשקאים לא יצליח. פעם עשו ולא הצליח.

ש: מה עשו פעם?

ת: פעם הדמשקאים והחלבים עשו

ש: את מדברת על ההתאחדות?

ת: כן. לא מהצד שלנו. כל אחד שונה לגמרי. לא מצליחים, אי אפשר.

ש: למה אי אפשר? תסבירי לי ככה במילים פשוטות שגם אני אבין.

ת: זה שונה לגמרי. אנשי חלב שונים לגמרי מאנשי דמשק. זה לא אותו ראש. קודם כל לא אותו דיבור ולא אותם מנהגים. זה שונה. כל אחד יש לו את הדעות שלו. זה לא יכול ללכת בשום אופן. ניסו. לא יכול ללכת. מכבדים אחד את השני מרחוק. אנחנו להיפך, החלבים יכולים להשתוות עם המורשת של עיראק הרבה יותר מאשר עם הדמשקאים. הרבה יותר, באמת. הרבה פעמים היה לנו, אם אתה זוכר שהיינו ביחד בחיפה היה איזה עיראקי שהוא

ש: הדוקטור מאוניברסיטת חיפה.

ת: בדיוק מה שהוא סיפר. מספרים הכל, מסתדרים יפה דוקא. כשהיו במורשת בבן-יהודה, היו דלת מול דלת עם המורשת של ארם-נהריים.

ש: את מרגישה, ככה את חושבת אולי שגם חלבים אחרים מרגישים, שהם יותר קרובים מבחינה תרבותית ליוצאי בבל?

ת: מהבחינה התרבותית-לימודית הכוונה. מחקרים, דברים כאלה.

ש: מהענין התורני?

ת: כן.

ש: יותר קרובים ליוצאי בבל מאשר לדמשקאים?

ת: כן.

ש: למה?

ת: לא יודעת בדיוק. באמת שאני לא יכולה להסביר לך בדיוק אבל זו המציאות.

ש: מה את חושבת לגבי הדמשקאים?

ת: למשל יש לי מחשבה מאז ומתמיד שבחורה חלבית שמתחתנת עם דמשקאי זה לא הולך בשום אופן. החיים שלה מאד קשים. אבל להיפך, כשבחור חלבי מתחתן עם דמשקאית זה מסתדר טוב.

ש: למה?

ת: ככה זה היה הרבה זמן, לא יודעת בדיוק. פעם לא היו אפילו מתחתנים, אבל בשנים שאני הייתי קטנה התחילה המודה שהבחורים יוצאים לדמשק ומביאים בחורות יפות מדמשק ומתחתנים. אבל ההיפך פה בארץ לא הצליחו כל כך.

ש: את מדברת על גירושין?

ת: לא גירושין. התנהגות. לא יודעת. לא כדאי שיצאו ממני דברים שאין לי ממש עליהם

ש: מחקר מבוסס.

ת: כן. אז אני לא רוצה. זה המחקר שלי. אני לא רוצה

ש: זה מחקר פרטי, תחושה שלך, מה שאת יודעת.

ת: כן. לא כדאי.

ש: את אומרת שבדרך כלל כשבחורה חלבית מתחנתת עם דמשקאי זה לא הולך.

ת: אפילו במקסיקו, אבל זה רק בשנים האחרונות, היו שתי קהילות של חלבים ודמשקאים שלא התחתנו בין עצמם ולא התקרבו בשום אופן, רק עכשיו בשנים האחרונות התחילו קצת. זה כאילו משהו אחר לגמרי, שונה לגמרי. אני לא יודעת למה.

ש: במה הדמשקאים שונים? באילו תכונות או מאפיינים?

ת: המאפיינים, מה שאני ראיתי, אפילו ראיתי בברוקלין שהחלבים מדברים בשקט, בחיים לא מקללים, רק בנימוס. את הדמשקאים אתה שומע כל הזמן "בחיאת אללה" וזה. ולנו אסור. החלבים לא נשבעים בצורה כזאת. הדמשקאים אני לא יודעת איך, לקחו יותר את התרבות של הערבים. מדברים בקול רם ונשבעים כל הזמן. זה אסור. אצל החלבים לא. מדברים ממש בקולי קולות. זה לא מקובל אצלנו מאוד. אצלנו קודם כל "דרך ארץ קדמה לתורה". החלבים לא יגידו דבר שישמע בחוץ. הכל בשקט, הכל בתוך הבית, הכל אחרת לגמרי. בגלל זה, אני ראיתי מעצמי, זה מה שאני ראיתי. ככה זה דורי דורות.

ש: את היית נשואה לחלבי, נכון?

ת: כן. פה בארץ אני התחנתתי. אבל ככה זה היה ...

ש: זה מה שאומרים בקהילה את מתכוונת?

ת: מה שמקובל ורואים כולם. אם אתה תשב אצל קבוצה של חלבים, פעם סיפרתי לך שנסענו באוטובוס עם חלבים לטיול לרמת הגולן לפני כמה שנים, ארבע שנים ש: אתם במורשת גם יוצאים לטיולים מדי פעם?

ת: פעם ב... לא לעיתים קרובות. זה היה מטעם קרן קיימת, נסענו לרמת הגולן. הבן שלי בדיוק בא מאמריקה לבקר אז הוא הצטרף אלינו. קודם כל, כל הדרך שקט. מדברים בשקט בשקט. ממש שקט, כל האוטובוס שקט. מדברים כולם ואוהבים לשוחח בשקט. אחר כך יורדים, לא הולכים למסעדות. כל אחד הביא את הסנדוויץ' שלו מהבית, ישב בחיק הטבע, נהנה ממה שאשתו הכינה לו. הגענו אחר כך לעין-גב. רק אני והבן שלי ועוד אחד שיש לו מסעדה בשוק הכרמל, היינו היחידים שאכלנו במסעדה בעין-גב. כל אחד [אכל] את הסנדוויצ'ים שאשתו הכינה לו, לא בגלל קמצנות כי אם בגלל ... אפילו היום שיש לנו אפשרויות, מדורי דורות לא היו בזבזנים. הכל אצלם מתוכנן. לא זורקים כספים, לא זורקים אוכל. כל אחד, אפילו הכי עשיר, אוהב מה שאשתו הכינה לו. זה יותר נקי, יותר בריא, יותר כשר. לא רגילים לאכול במסעדות. הבן שלי רצה לאכול במסעדה. אז אמרתי לך, אני והבן והזוג שיש לו מסעדה בשוק הכרמל, אכלנו לבד שם במסעדה. אחר כך כשחזרנו, אותו הדבר. לא שומעים אותם כל הטיול. אז הבן שלי אמר לי – מה זה החלבים האלה כאלה שקטים? מה זה, משעמם. אמרתי לו – זאת עדה כזאת, אתה לא מאמין? עוד שבוע ניסע עם העיראקים ותראה את ההבדל. אחרי שבוע נסענו עם העיראקים לירדן והבן שלי גם היה איתי.

ש: לנהר הירדן או לירדן ממש?

ת: לא, לירדן. ממש נסענו לעמאן עם שני אוטובוסים של העיראקים. אני גם שייכת לקבוצות העיראקים. אני מאוד מחבבת אותם. אנשים מאוד נחמדים אבל שונים מאיתנו לגמרי. הם כל הזמן באוטובוס שרים ורוקדים. אצלם רוקדים מגיל קטן ועד זקן. אצל החלבים לא. מי שרוקדת זה לא יפה בכלל, זה לא מנומס, זה לא כבוד, כל מיני דברים. אבל העיראקים הם אנשים מאוד נחמדים, מאוד פתוחים. כולם, זקנים וצעירים, רוקדים. כל יום יש חפלה הם הולכים לחפלה, כל שבוע יש טיול הולכים לטיול. דבר ראשון איך שמגיעים למקום ישר למסעדה. ממש הם נהנים מהחיים בצורה שונה. אז אמרתי לבן שלי – עוד שבוע אנחנו נוסעים עם העיראקים, תראה ותשווה. נסענו באמת לכיוון ירדן. איך שהגענו בדרך הם לא ירדו עם הסנדוויצ'ים שלהם. ישר למסעדות שם בדברת. נכנסנו והתחילו לאכול. אמרתי לבן שלי – [אני] לא. הוא אמר – אני לא אוכל סנדוויצ'ים. – טוב, לך תאכל במסעדה. אני ישבתי ואכלתי עם החברות שלי, אכלנו את הסנדוויצ'ים, פיתה וזעתר ודברים כאלה.

ש: הבנתי. ולגבי הדמשקאים, הם כמו מי?

ת: הדמשקאים אני לא יודעת כל כך. הם שונים לגמרי. אני אומרת שעד שהגענו לירדן הם, העיראקים, כל הזמן מרעישים ומסעדות. אמרתי לו – אל תגיד לי עכשיו את ההבדל, רק כשנלך לישון ב-12 או ב-1 הלילה בירדן תגיד לי את ההבדל. כשהגענו אמר לי – אמא, אני מעדיף סנדוויץ' יבש עם החלבים בחיק הטבע ולא במסעדה הכי מפוארת עם העיראקים. – למה, עוזי? – היה כל כך רעש, היה כל כך בלגאן, אי אפשר. אני מעדיף.

ש: כן.

ת: אני אומרת לך, פשוט מאוד כל עדה עם המנטליות שלה. אני התרגלתי לכולם, אני משתווה עם כולם ויודעת

ש: אבל בכל זאת דעתך שהחלבים והדמשקאים לא יוכלו לקיים בית מורשת ביחד?

ת: לא.

ש: זה גם מה שדיברת עליו בשיבת ההנהלה?

ת: אני לא דיברתי אף פעם אבל כולם יודעים את זה ואני לא אגיד להם דבר כזה כי זה דבר ידוע

ש: הם יודעים את דעתך, את אומרת.

ת: הם יודעים את דעתם. אני לא אגיד להם כי כל אחד יודע את הדעה שלו. אני לא אגיד להם

ש: הדעה שלהם שווה לשלך?

ת: אני לא רוצה לדבר על זה בשם אחרים. אני מדברת בשם שלי זה מספיק לי.

ש: אבל את חושבת שכל החלבים חושבים ככה?

ת: זה מה שאני חושבת שלא יכולים להשתוות ביחד, לא יכולים לשבת ולהקים משהו ביחד. זה תמיד היה ככה. חלבים בפני עצמם ודמשקאים בפני עצמם. יכולים להיות שכנים טובים, אבל לא יכולים להיות יותר מעורבים אחד עם השני. זו דעתי. תשאל אחרים וכל אחד יגיד את דעתו. זה מה שאני יודעת לעצמי. מגיל ילדות אנחנו יודעים את זה.

ש: גדלים עם זה.

ת: גדלים עם זה. אנחנו מכבדים אותם מאוד והם מכבדים אותנו. יש לי מלא חברות דמשקאיות. אין שייכות אחד לשני. בעניני תרבות וכל מיני דברים, החלטות וזה לא יכולים להשתוות ביחד.

ש: עוד משהו בנושא המעורבות שלך במורשת? ראיתי שהיתה פגישה לפני כחודשיים עם הרב חמרה בקרית שרת בחולון, אז את הבאת הרבה עוגיות וכל מיני דברי מאפה לשם. כלומר את תמיד נותנת את הענין ה"מטבחי" אני מבין. זכות אבות שיש לך.

ת: כן. יש לי בגנים שלי. אמנם אני הייתי קטנה כשאבי היה מנהל את כל הבישולים וכל החלואיות והבקלאוות שהיה עושה. קצת ראיתי מאבא שלי, טעמתי, כי הייתי קטנה.
ש: הוא היה מפורסם, סיפרת לי קודם.

ת: כן, מאוד. אז יש לי קצת בגנים וחשוב לי מאוד שיהנו. אני אוהבת שכולם יהנו מדברים טובים. לא רק אני. אני אוהבת שלאחרים יהיה טוב ואחר כך לי. אני אחרונה אבל קודם לאחרים. לכבוד מוטי ששון, ראש עיריית חולון, עשו קבלת פנים כשהוא נבחר פעם שניה. אז ידיד ביקש ממני אם אני יכולה לעשות את העוגיות.

ש: מנחם ידיד? יושב הראש של המורשת?

ת: כן. אדון מנחם ידיד. הסכמתי להוסיף להם את ...

ש: ... אני רוצה עוד שאלה אחת אחרונה, אני לא אטריד אותך יותר, בענין של שילוב הצעירים. הצעירים משתלבים או שזה רק אנשים מבוגרים?

ת: הייתי רוצה שהצעירים הרבה יותר ישתלבו, אבל הדרך רחוקה מאוד ומאוד חבל לי.

ש: אילו גילאים באים ואת רואה שהם מעורבים בהנהלה?

ת: מי שבא ומעורב הוא בגיל המעבר מה שנקרא.

ש: 45 עד 60 ומעלה?

ת: ארבעים וכמה ומעלה. זה מאוד חבל לי שלא מכניסים יותר צעירים. הם כל הזמן מדברים על זה אבל הדרך מאוד רחוקה וזה מאוד חבל. אפשר לעשות הרבה יותר כדי להכניס את הצעירים. אם יעשו יותר עממי. שיתנו לצעירים במחיר סמלי, רק שיכניסו יותר את הצעירים שיהיה להם. אני רואה על עדות אחרות איך התימנים והעיראקים וכולם מגיל קטן הם חיים את המורשת שלהם. אני הולכת עם העיראקים. הם מגיל קטן ממש חיים את המורשת ואצלנו לא.

ש: את מעלה את הענין הזה בישיבות?

ת: הם כל הזמן מעלים שצריכים להביא צעירים, אבל בין הדיבור ובין המציאות הדרך מאוד רחוקה. אני לא יודעת עוד איך יגיעו. הם כל הזמן מדברים על זה ורוצים את זה אבל עוד לא הגיעו לדרך. זה מאוד חבל. תראה, אי אפשר, הם גם כן [יש להם] כל כך הרבה מאמץ ומעמסה

ש: איזו מעמסה?

ת: לא יודעת. יש להם הרבה מה לעשות. כל הזמן הם עובדים ועסוקים. הייתי רוצה לראות את זה אחרת. ממש יותר עממי. שביאו צעירים יותר וכניסו אותם. הדור הצעיר שנולד בארץ אין לו כמעט שום קשר במיוחד אצל החלבים. ממש אין לו שום קשר, בקושי. אפילו כל הזמן לא רצו לשמוע ערבית או דברים

כאלה. רק בשנים האחרונות התחילו לחזור לשרשים. אבל הם רחוקים, מאוד רחוקים מהמורשת שלנו. רק בארץ זה ככה, אבל במקומות אחרים בעולם מאוד מאוחדים וממשיכים את זה וזה לשמחתי הרבה. ש: לסיכום את רוצה להגיד משהו על העניין הזה של המורשת או ההתנדבות מה אפשר לעשות, משהו לסיכום שאת חושבת?

ת: כן. לסיכום אני הייתי מאוד רוצה לראות הרבה יותר. אני מכירה את כל העדות. אולי אנחנו קצת מתעלים. אולי. מרגישים את עצמנו יותר נעלים מאחרים. כשאני רואה במשך הזמן אני אומרת שיש בזה איזה צדק כי אנחנו שונים מאחרים בתרבות, בדיבור, בהתנהגות, בהרבה דברים שאני רואה בחיי היומיום. אני רואה שאנחנו לא כמו כולם, שונים. אני עבדתי בכל מיני עבודות והיו באים אלי – אבל למה את שונה מאחרים? זאת אומרת יש איזה משהו בתרבות שלנו, בחינוך שלנו, שהוא שונה, לא כמו כולם. הייתי רוצה שימשיכו את זה ויעלו את זה על נס. זו לא מקריות, אלא בגלל החינוך שקיבלנו, בגלל התרבות, בגלל כל הדרך ארץ הזאת. מאוד חשוב. שידעו שקיבלנו מהיסוד שלנו משהו טוב וחבל שזה ייעלם. שימשיכו את זה ויעריכו את זה. זה לא סתם פשוט. בכל מקום בעולם אתה רואה שזה שונה. איפה שלא תלך בעולם לקהילות של החלבים, אתה תראה שהם שונים. איך הם מאוחדים. הכל הכל שונה מאחרים. את זה מאוד הייתי רוצה שימשיכו והלוואי שיהיה גם בארץ.

ש: טוב, אני רוצה להודות לך על החלק השני של הריאיון. באמת נתת לי כאן כל מיני צדדים שבכלל לא הייתי מודע להם. הרבה תודה לך.

ת: אני מאוד שמחה שהכרתי אותך, ממש כל כך שמחה, במיוחד שאתה לא חלבי, כי כל החלבים כביכול יודעים את זה וזה לא מעניין אותם, ואתה לא יודע מזה ובשבילך זה היה משהו לימודי וענייני וממש הקשבת כל כך יפה. אני מודה לך מקרב לב. תודה לך. היה ממש כיף לפגוש אותך, באמת. ש: תודה לך.